

Ahmet İzzet Paşa (Furgaç) (1864-1937)

1864 yılında Manastır vilayeti Görice sancağına bağlı Naslıç kasabasında doğmuştur. Rumeli’de tımar ve zeamet sahibi olan bir aileden gelmektedir. Babası mutasarrıf Haydar Bey, annesi Nesime Hanım’dır. Dört çocuğu olmuş ve 31 Mart 1937’de vefat etmiştir. Mezarı İstanbul-Karacaahmet Mezarlığındadır. Soğukçeşme Askerî Rüştiyesi ve Manastır Askerî İdadisinden sonra 1884’te Harp Okulundan süvari teğmeni ve sınıfının birincisi olarak mezun olmuştur. Harp Akademisine seçilmiş, 1887’de kurmay yüzbaşı olarak mezun olmuştur. 1890’da kurmaylık stajı için Almanya’ya gönderilmiştir. Almanya’da dört yıl kalmış, 1894’te dönmüştür. 1894’te binbaşı, 1898’de yarbay, 1901’de albay, 1905’te mirliva (tuğgeneral), 1907’de ferik (tümgeneral), 1913’te I. ferik (korgeneral), 14 Ekim 1918’de müşir (mareşal) olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında ordunun en kıdemli paşasıdır. 1887’de Harp Okulu ve Harp Akademisinde askerî coğrafya öğretmenliğine atanmıştır. 1888-1889 yılında Bulgaristan hududunun keşfinde bulunmuş ve 1889-1890 yılında **Goltz Paşa**’nın yardımcılığını yapmıştır. 1891 yılından 1894 Haziranına kadar staj yapmak üzere Almanya’ya gitmiştir. 1895-1897 yılında Sofya Komiserliği İkinci Kâtipliğine gönderilmiş ve daha sonra başkâtip olmuştur. 1897’de yeni tayin olan Bulgaristan komiseriyle anlaşamayınca bu görevden alınmasını istemiş ve Yunan Savaşı’na katılmak üzere Alasonya Ordusu Karargâhında görevlendirilmiştir. 1897 Türk-Yunan Savaşı’nda Dömeke Muharebesinin planlanması ve yönetiminde yararlı hizmetleri olmuştur. Yunan Savaşı’nda ordudaki bazı yolsuzluklarla rütbesinin ve görevinin sınırlarını aşarak mücadele etmesi üzerine padişaha jurnal edilmiş ve bunun üzerine Şam’da 5’inci Orduya bağlı 17’nci Redif Tümeni Karargâhında görevlendirilmiştir. 23 Nisan 1902-1904 yıllarında 5’inci Ordu Karargâhında görev yapmış, bu arada Dürzîlerin ayaklanması üzerine Cebeli Dürüz Fevkâlade Seyyar Jandarma Komutanlığı görevini de yürütmüştür. 1904 yılında ordu karargâhındaki görevi uhdesinde kalmak üzere Hicaz Demiryolu İş Taburları Komutanlığı ve İnşaat Nazırlığı Muavinliği yapmıştır. 3 Eylül 1904-1907 yıllarında Yemen’de İmam Yahya’nın ayaklanması üzerine 5’inci Ordu Nizamiye ve Redif Birliklerinden oluşturulan üç tugaylık Mürettep Kuva-yı Askeriye refakatinde bulunmuş ve daha sonra da bu kuvvetin kurmay başkanlığına atanmıştır. 1907-Haziran 1908 yıllarında Hudeyde’de 14’üncü Nizamiye Tümen Komutanlığı ve 7’nci Ordu Kurmay Başkanlığı yapmıştır. İkinci Meşrutiyet’in ilanından sonra İstanbul’a çağırılarak 1 Ağustos 1908’de Genelkurmay Başkanı yapılmıştır. 18 Mayıs 1909’da Genelkurmay Başkanlığına ilaveten askerî şura üyeliğine atanmıştır. Ayrıca 30 Eylül 1909’da kısa süre Harbiye Nezareti Vekilliğini de üstlenmiştir. 1911’de Genelkurmay Başkanı iken, dönemin Harbiye Nazırı olan Mahmut Şevket Paşa ile ordunun yeniden teşkilatlandırılması konusundaki görüş ayrılıkları yüzünden, İstanbul’dan uzaklaştırılmak amacıyla, İmam Yahya isyanını bastırmak üzere Yemen’e gönderilmiştir. Ekim 1912’de Balkan Savaşı çıktığında ordunun Genelkurmay Başkanı Yemen’dedir. Yemen isyanını bastırmadaki başarısı üzerine Ayan Meclisi üyeliğine seçilmiştir. Aralık 1912’de İstanbul’a dönmüş, devam eden Balkan Savaşı’nda Haziran 1913’e kadar Başkomutan vekilliği yapmıştır. Sadrazam Mahmut Şevket Paşa’nın öldürülmesi üzerine, 18 Haziran 1913’te Harbiye Nazırlığına getirilmiştir. 3 Ocak 1914’te **İttihat ve Terakki** Partisi ileri gelenleri ile uyuşamadığından bu görevinden istifa etmiştir. Şubat 1915’e kadar bir görev almamıştır. Bu arada Dünya Savaşı çıkmış; Osmanlı Devleti Kafkas, Irak, Sina-Filistin cephelerinde fiilen savaşılmaya başlamıştır. Çanakkale’de de bir cephe açılacağına işaretleri belirmiştir. 15 Şubat 1915’te, 2. Ordu Komutanı olarak Kafkas Cephesi’nde görev almıştır. **Mustafa Kemal**, 16. Kolordu ile 27 Mart 1916’da Ahmet İzzet Paşa’nın emrine katıldı. Yaklaşık bir yıl Mustafa Kemal’in ordu komutanlığını yapmıştır. Bu yakın çalışma her iki komutanın birbirlerini yakından tanımasını sağlamıştır. 5 Mart 1917’de Kafkas Orduları Grup Komutanlığına atandı. 2’nci Ordu Komutanlığını, yerine atanan Mustafa Kemal Paşa’ya devretmiştir. 17 Aralık 1917’de Kafkas Orduları Grup Komutanlığının lağvı üzerine Başkomutanlık Karargâhı emrine alınmıştır. Aralık 1917-Şubat 1918

tarihlerinde ise Bresk-Litovsk görüşmelerine katılmıştır. Şubat-Ekim 1918 tarihlerinde Romanya ile yapılan barış görüşmelerinde temsilcilik yapmıştır. 5 Ekim 1918'de Sadrazam Talat Paşa istifa edince yeni hükûmeti kurma görevi **Tevfik (Okday)** Paşa'ya verilmiştir. Bu süreçte Mustafa Kemal, **Padişah Vahidettin**'e Ahmet İzzet Paşa'nın sadrazam yapılmasını, kendisinin de Harbiye Nazırlığına getirilmesini istediğini belirtmiş ve diğer bakanlıklar için en uygun isimleri telgrafla Halep'ten önermiştir. Tevfik Paşa 11 Ekim'de hükûmeti kuramayacağını bildirince 14 Ekim'de Ahmet İzzet Paşa sadrazam yapılmış ve Atatürk'ün önerdiği isimlerle yeni hükûmet kurulmuştur. Ancak Mustafa Kemal, hükûmete alınmamıştır. Ahmet İzzet Paşa'nın sadrazamlığı 25 gün sürmüştür. **Mondros Mütarekesi**, Sadrazamlığı sırasında imzalanmıştır. Musul ve arkasından İskenderun İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Mondros Ateşkesinden sonra Yıldırım Orduları Grup Komutanlığına getirilmiş olan Mustafa Kemal'in ateşkes maddelerine yönelik itiraz ve uyarılarına ve özellikle İskenderun'un elde tutulması için yaptığı çıkışlara itibar etmemiştir. Hakkındaki suçlamalardan dolayı 11 Kasım 1918'de sadrazamlıktan istifa etmiştir. Anadolu'da işgaller, işgallere karşı bölgesel örgütlenmeler ve direnişler başlamış, 19 Mayıs 1919 sonrasında ise bunlar ulusal direniş ve örgütlenme sürecine sokulmuş, işgalcilerle iş birliği içinde olan 1. Damat Ferit Hükûmeti Anadolu'nun baskısıyla Ekim 1919'da düşürülmüş, yerine **Ali Rıza Paşa** Hükûmeti getirilmiş, bu hükûmet de Mart 1920'de İngilizlerin baskısıyla istifa ettirilmiş ve yerine kısa süreli Salih Paşa hükûmeti kurulmuş, ardından tekrar Damat Ferit Hükûmeti getirilmiştir. Bütün bunlar yaşanırken Ahmet İzzet Paşa İstanbul'dadır. Damat Ferit'in Ekim 1920'de görevden alınmasıyla yerine Tevfik Paşa hükûmeti kurulmuştur. Ahmet İzzet Paşa bu hükûmette, 21 Ekim 1920-23 Nisan 1921 tarihleri arasında İçişleri Bakanlığı yapmıştır. Aralık 1920'de Ankara Hükûmeti ile İstanbul arasındaki ikiliği ve anlaşmazlıkları çözmek üzere gönderilecek heyetin başkanlığı görevi verilmiştir. 5 Aralık'ta Ahmet İzzet Paşa, **Bahriye Nazırı Salih Paşa**, Ziraat Nazırı Hüseyin Kazım Bey, Rasathane Müdürü Fatin (Gökmen) ve Dış İşleri memurlarından Münir (Ertegün) Bey'in dâhil olduğu İstanbul heyeti, Bilecik'te TBMM Başkanı Mustafa Kemal ile görüşmüştür. Heyet eski iki sadrazamın ağırlığıyla, Ankara'yı İstanbul'a tabi kılmayı amaçlarken Mustafa Kemal, İstanbul Hükûmeti'nin meşru olmadığını, tek meşru hükûmetin Ankara Hükûmeti olduğunu bildirerek görüşmeyi noktalamıştır. Heyetin İstanbul'a dönmesine müsaade etmeyeceğini, beraber Ankara'ya gidileceğini bildirmiştir. 6 Aralık'ta Mustafa Kemal ve heyet Ankara'ya gelir. Mustafa Kemal, heyettekilerin ve özellikle sadrazamlık yapmış Ahmet İzzet ve Salih paşaların Ankara'ya katılarak millî hükûmetin daha da güçlenmesini, dolayısıyla İstanbul Hükûmeti'nin etkisizleştirilmesini düşünmüştür. Ancak Ahmet İzzet Paşa ve diğerleri Millî Hükûmet hizmetinde çalışmaya yanaşmamışlardır. Üç ay Ankara'da tutulmalarına rağmen bir kez olsun TBMM'ye girmemişlerdir. İstanbul'a dönmek istemişlerdir. Mustafa Kemal bakanlıktan ayrılma koşuluyla, 7 Mart 1921'de dönmelerine izin vermiştir. Ahmet İzzet Paşa, İstanbul'a dönüşünde verdiği söze uyararak görevinden istifa etmiştir. Fakat aynı hükûmette 12 Haziran 1921'de Dış İşleri Bakanlığını kabul etmiştir. Salih Paşa da tekrar Deniz Bakanı olmuştur. Saltanatın kaldırılmasıyla Tevfik Paşa'nın başkanlığındaki son Osmanlı hükûmetinin varlığı sona erince, 4 Kasım 1922'de görevi sona ermiştir. 25 Ekim 1923'te emekliye sevk edilmiştir. Sonrasında kendisine bir görev verilmemiştir. Bir süre İstanbul Elektrik Şirketi İdare Meclisi üyeliği yapmıştır. 1934'te Furgaç soyadını almıştır. Ahmet İzzet Paşa, Millî Mücadele döneminde yaptıklarından ve yapmadıklarından dolayı, Nutuk'ta Atatürk tarafından eleştirilmiştir. Eleştirisi şöyle başlamıştır: "Efendiler, Ahmet İzzet Paşa, ekmeği ve nimeti ile yetiştirdiği Türk milletinin içinde kalarak ona en acı ve kara günlerinde hizmet etmeyi, Vahdettin'in hizmetinde olmaya tercih edememişti..." Anıları, oğlu Süheyl İzzet Furgaç tarafından *Feryadım* adıyla iki cilt hâlinde yayımlanmıştır.

İsmet GÖRGÜLÜ

KAYNAKÇA

Ahmet İzzet Paşa, **Feryadım**, C I,II, Yay. Haz. S. İzzet Furgaç-Yüksel Kanar, Nehir Yayınları, İstanbul 1992-1993.

AYIŞIĞI Metin, **Mareşal Ahmet İzzet Paşa (Askeri ve Siyasi Hayatı)**, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1997.

Kemal Atatürk, **Nutuk**, Yay. Haz. Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1995.

GÖRGÜLÜ, İsmet, **Türk Harp Tarihi Derslerinde Adı Geçen Komutanlar**, Harp Akademileri Yayını, İstanbul 1983.

“Hatıralara Hürmet-Merhum Mareşal Ahmet İzzet’in Hal Tercümesi”, **Askeri Mecmua**, S 105, Haziran 1937,

İNAL, M. Kemal, **Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, 1952.

26/09/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ahmet-izzet-pasa-furgac-1864-1937/?pdf=3886> adresinden erişilmiştir